

Brottsprocess- information till UNGA brottsoffer

Innehållsförteckning

Hur gör jag en brottsanmälan?.....	4
Vad är en förundersökning?	5
Vad betyder besöksförbud?	6
Vad händer vid en medling?	7
Vad är åtalsprövning?	7
Hur behandlas ett brottmål i rätten?	8
Hur vet jag när rättegången äger rum?	8
Vilka närvarar vid en rättegång?	9
Vad gör jag vid en rättegång?	10
När och var får man ett avgörande i rättegången?	11
Rättssal.....	12-13
Varför behöver jag ett rättegångsbiträde och var anlitar jag ett sådant?.....	14
Vilket slags skadestånd kan jag begära?	14
Vad händer om inte gärningsmannen betalar skadeståndet?	15
Vad kommer allt detta att kosta?	16
Var kan jag få hjälp?	16-17
Behandling av brottmål i en brottsprocess	18

HUR KAN DEN HÄR GUIDEN HJÄLPA DIG?

Denna guide är avsedd för dig som har utsatts för ett brott. Brottprocessen börjar när polisen får kännedom om brottet. Guiden tar upp sådant som är viktigt för brottsoffret i en brottprocess, som brottanmälan, polisens förundersökning inklusive förhör, åklagarens åtalsprövning, eventuell medling och rättegång. Allt detta kan ta från några månader till mer än ett år.

Att gå igenom en brottprocess är ofta en ny och konstig situation. Det är lättare om du vet vad som kommer att hända och om du känner till dina rättigheter.

Syftet med guiden är att ge dig information och hjälpa dig förstå behandlingen av ditt fall i en brottprocess. I slutet av guiden hittar du viktiga adresser där du kan få stöd och hjälp.

HUR GÖR JAG EN BROTTSANMÄLAN?

Om du har blivit utsatt för ett brott ska du göra en brottsanmälan till polisen som kommit till platsen, vilken polisinrättning som helst (www.poliisi.fi) eller på nätet vid mindre brott, t.ex. stöld av cykel. Någon annan kan också göra anmälan åt dig. Anmäl brottet så snart som möjligt.

Du kan göra en brottsanmälan även om gärningsmannen är under 15 år. Gärningsmannen måste ersätta skadan som han/hon orsakat, även om en person under 15 år inte har straffansvar för sitt brott i rätten.

Om du vill kan du be en person följa med dig som stöd till polisinrättningen, medlingen och rättegången. Stödpersonen kan vara en närstående vuxen eller till exempel en stödperson från Brottsofferjouren (RIKU, www.riku.fi). Brottsofferjouren kan hjälpa dig och ge dig stöd i de olika skedena av brottsprocessen samt i andra saker i anknytning till brottet.

Om det handlar om ett vålds- eller sexualbrott ska du uppsöka läkare så snart som möjligt. Förutom att sköta om skadorna är det viktigt att läkaren även konstaterar små krosskador och blåmärken. Du behöver ett läkarintyg vid en eventuell rättegång. Polisen ber om det senare med ditt tillstånd.

Polisen finns även på nätet (www.poliisi.fi/nettipoliisi). Där kan du diskutera allt som har med brott att göra, och du kan även vara anonym.

VAD ÄR EN FÖRUNDERSÖKNING?

I en förundersökning går man igenom vad som har hänt, vilka de olika parterna i målet är och vilka skador som har orsakats av brottet. Polisen kallar in den brottsmisstänkta och brottsoffret samt eventuella vittnen till separata förhör och samlar in annat bevismaterial. Som brottsoffer kallas du målsägande. Du kan kallas till förhör direkt när du gör brottsanmälan eller vid en senare avtalad tidpunkt.

Under förhöret ber polisen dig berätta med egna ord vad som har hänt. Berätta allt, även detaljer, även om du inte tycker att de känns viktiga. Vid behov ställer polisen fler frågor. Du måste absolut tala sanning. Samma saker kan även tas upp senare i rättegången som du kallas till om du har fyllt 15 år. Förhör av personer under 15 år kan spelas in på video, eftersom de oftast inte kallas till rättegång.

Du har rätt att använda ditt modersmål i förhöret. När du och polisen bestämmer en tid för förhöret kan du även be dem beställa en tolk, om du behöver en sådan. Din förmyndare har rätt att vara med vid förhöret. En stödperson och/eller socialarbetare kan också vara med vid förhöret.

Polisen frågar om du kräver straff för gärningsmannen. Om det handlar om ett målsägandebrott och du kräver straff för gärningsmannen kan polisen inleda en förundersökning. Ett målsägandebrott är ofta ett lindrigare brott och det är ofta brottsoffret som bestämmer om man ska inleda en förundersökning. Om det handlar om ett brott som hamnar under allmänt åtal kan polisen undersöka brottet oavsett offrets vilja. Sådana brott är oftast våldsbrott och andra allvarliga brott.

Man frågar dig också om du vill ha skadestånd för skadan som orsa-

kats dig. Ett flertal brott berättigar dig till skadestånd.

Polisen sätter ihop ett förundersökningsprotokoll av brottsanmälan, förhören och annat material som de har samlat in. De skickar det till åklagaren, som bestämmer hur man ska gå vidare.

VAD BETYDER BESÖKSFÖRBUD?

Om du upprepade gånger är rädd för din säkerhet kan du ansöka om besöksförbud för den som hotar dig. Är du under 18 år behöver du dina föräldrars eller din förmyndares tillstånd, eller så kan de ansöka om det åt dig. Med ett besöksförbud kan man förbjuda en annan person från att närma sig eller på något annat sätt kontakta dig. Förbudet ansöks hos tingsrätten och gäller i högst ett år. I brådskande ärenden – kontakta polisen.

VAD HÄNDER VID EN MEDLING?

Du kan bli frågad om du är villig att delta i en medling i brottmål. Då träffar du gärningsmannen på en medlingsbyrå i närvaro av opartiska frivilliga medlare. På detta möte diskuterar ni det som har hänt, vilka känslor det väckt och ersättning av skadorna.

Det är frivilligt att delta i en medling, och du kan ställa in den när du vill. Är du under 18 år behöver du dina föräldrars eller din förmyndares tillstånd till medlingen. Om ni når en förlikning kan det hända att det inte blir någon rättegång (www.thl.fi/sovittelu).

VAD ÄR ÅTALSPRÖVNING?

I en åtalsprövning går åklagaren igenom förundersökningsprotokollet från polisen och beslutar om han ska väcka åtal mot gärningsmannen. Om han gör det tas fallet upp i tingsrätten. Åklagaren kan också döma till böter eller besluta om åtalseftergift. Då tas målet inte upp i rätten. Orsaken till åtalseftergift kan vara till exempel brist på tillräckliga bevis, att man nått en förlikning eller att åklagaren anser att brottet är ringa.

HUR BEHANDLAS ETT BROTTMÅL I RÄTTEN?

Ett brottmål kan behandlas i ett skriftligt förfarande eller i en muntlig rättegång. Alla parter måste samtycka till ett skriftligt förfarande. Då kallas inte någon till rätten, utan domaren avlägger en dom baserat på det skriftliga materialet. Ett brott som har begåtts av en person som är under 18 år kan inte behandlas i ett skriftligt förfarande. Vid en muntlig rättegång kallas alla parter till rätten.

HUR VET JAG NÄR RÄTTEGÅNGEN ÄGER RUM?

Senast i det här skedet bör du anlita ett rättegångsbiträde som hjälper dig i skadestånds- och rättegångsfrågor. Tingsrätten kallar dig till rättegång, och du måste gå dit. Giltigt skäl till frånvaro är en sjukdom som fastställts av en läkare och som gör att du inte kan delta i rättegången. I kallelsen ombeds du lämna ditt skadeståndskrav före ett visst datum.

Senast i det här skedet bör du anlita ett rättegångsbiträde som hjälper dig i skadestånds- och rättegångsfrågor.

VILKA NÄRVARAR VID EN RÄTTEGÅNG?

Personer som har fyllt 15 år kallas till rätten för att berätta med egna ord vad som hänt. Om du inte vill träffa den anklagade ska du tala om det för ditt rättegångsbiträde eller din stödperson i förväg. Han eller hon kan ta reda på om man kan undvika ett möte.

Vid rättegången går man grundligt igenom det som hänt. Rättens ordförande är en lagfaren, dvs. juridiskt utbildad, domare som leder rättegången, fördelar ordet och avlägger domen, antingen själv eller tillsammans med nämndemännen. Nämndemännen behöver inte ha någon juridisk utbildning. Rättegångsbiträdena ser till att man lyssnar på både offret och den anklagade. Åklagarens uppgift är att visa att brottet har skett och att den anklagade har utfört det. Den anklagade, dvs. svarande, är den person som anklagas för brottet. Han eller hon har kallats till rättegången för att svara på anklagelserna.

Vittnena har kallats till rättegången för att berätta allt som de känner till om det inträffade. Vittnena sitter bara med i rättssalen under sina förhör. De kallas in en åt gången. Domaren ber vittnena lova att de talar sanning.

Föräldrar/förmyndare till personer under 18 år har rätt att vara med vid rättegången. Andra personer, såsom socialarbetare, stödpersoner och tolkar kan också vara med.

Rättegångar är för det mesta offentliga, så det kan även finnas utomstående. Om rättegången tar upp väldigt personliga saker kan du begära att inga utomstående får närvara.

VAD GÖR JAG VID EN RÄTTEGÅNG?

En rättegång kan ta flera timmar. Vid behov tar man pauser. Ta med dig något att äta eller pengar att köpa något med. Du kan ha på dig dina vanliga kläder. Kom i tid. I de flesta tingshus gör man en säkerhetskontroll av alla som kommer in.

Du får träffa den anklagade redan i rättssalens väntsal. Om det känns jobbigt kan du vänta lite längre bort i väntan på att man ropar in er i salen över högtalaren. Du kan även fråga i förväg om det finns någon möjlighet att slippa träffa den anklagade helt och hållet.

Stäng av telefonen när du går in i rättssalen. Var beredd på att man kommer att be dig att med egna ord berätta hur brottet gick till och vilka skador som uppstod. Tala tydligt och hörbart i mikrofonen som står på bordet.

Vid en rättegång måste du tala sanning. Domaren och nämndemännen avlägger sin dom baserat på det de får höra i rättssalen. Därför måste du berätta allt på nytt, även om du redan har berättat allt för polisen. Berätta allt så noggrant som möjligt, även om det känns pinsamt eller om man har bett dig hålla tyst. Vid rättegångar är man van vid att höra intima och känsliga saker. Det är inte pinsamt att gråta eller få ångest när man talar om svåra saker.

Håll dig lugn även om den anklagade skulle ljuga, tala nedsättande eller till och med skjuta över skulden på dig. Lagen ålägger inte den anklagade att tala sanning. Alla som avlägger en dom vet om och tar hänsyn till det, och det minskar inte värdet på din berättelse.

Du kan också få ytterligare frågor. Säg till om du inte kommer ihåg allt eller om du inte förstår frågan. Du kan be om en paus om du mår dåligt eller om du till exempel måste gå på toaletten.

NÄR OCH VAR FÅR MAN ETT AVGÖRANDE I RÄTTEGÅNGEN?

Avgörandet i rättegången, dvs. domen, kan meddelas i slutet av rättegången. Du kan även få det skriftligen från tingsrättens kansli, oftast inom två veckor. Ofta skaffar ditt rättegångsbiträde det åt dig. Domen kan överklagas till hovrätten och man kan senare vid behov söka besvärstillstånd hos högsta domstolen.

Rättens ordförande och
nämndemän

Svarande och
dennes rättegångs-
biträde

VARFÖR BEHÖVER JAG ETT RÄTTEGÅNGSBITRÄDE OCH VAR ANLITAR JAG ETT SÅDANT?

Ett rättegångsbiträde behövs ofta när ett brottmål behandlas i en rättegång. Rättegångsbiträdet ger dig råd i juridiska frågor och ser till att det läggs fram ett krav på skadestånd för de skador som du orsakats. Det är en god idé att anlita ett rättegångsbiträde när polisens förundersökning är klar och brottmålet överlämnas till åklagaren för åtalsprövning.

Rättegångsbiträden får man via rättshjälpsbyråer, som finns på de största orterna. Du kan även anlita ett rättegångsbiträde via en privat advokatbyrå (www.asianajajat.fi). När du väljer rättegångsbiträde ska du se till att han/hon är van vid att arbeta med brottmål.

VILKET SLAGS SKADESTÅND KAN JAG BEGÄRA?

Du kan begära skadestånd för de skador som orsakats av brottet bland annat om

- du har skadats sexuellt eller till exempel genom slag, spårkar, med eggvapen eller andra redskap
- du har fått utstå rädsla eller annat psykiskt lidande som påverkar ditt liv negativt
- brottet har orsakat kostnader, som t.ex. sjukvårdskostnader eller inköps- eller reparationskostnader för stulen eller skadad vara. Kom ihåg att behålla kvittona på kostnaderna.

VAD HÄNDER OM GÄRNINGSMANNEN INTE BETALAR SKADESTÅNDET?

Även om gärningsmannen ska betala för skadorna som brottet orsakat händer det inte alltid. Om gärningsmannen inte betalar det skadestånd som rätten beslutat om kan du ansöka om det via utsökningsverket eller Statskontoret. Ditt rättegångsbiträde kan hjälpa dig skriva en ansökan. Statskontoret brukar inte ersätta sakskador, förutom då de har uppstått i samband med misshandel.

VAD KOMMER ALLT DETTA ATT KOSTA?

Själva rättegången innebär inga kostnader för dig om åklagare åtalar gärningsmannen. Det kan dock uppstå kostnader för rättegångsbiträdets arvode, vilket låginkomsttagare inte brukar behöva betala. Dina föräldrars inkomster beaktas inte. Kontakta rätts-hjälpsbyrån på www.oikeus.fi för mer information.

Din familjs hemförsäkring kan innefatta en rättsskyddsförsäkring som kan täcka dessa kostnader. Vid vissa brott, som sexualbrott, våldsbrott som utförts av en närstående eller grova våldsbrott kan staten betala kostnaderna för rättegångsbiträdet. I sådana fall kan du vända dig till en privat advokat.

VAR KAN JAG FÅ HJÄLP?

Om du utsätts för ett brott behöver du inte vara ensam. Prata gärna om det inträffade med dina föräldrar eller någon annan vuxen som du litar på. Många gånger hjälper det också att tala med en vän.

Om upplevelsen tynger dig eller om du vill ha råd kring praktiska saker kan du vända dig till hjälpande organ som polisen, skol-sköterskan, kuratorn eller någon ungdomsarbetare som du känner. Det finns även information och möjlighet att diskutera med en psykolog på nätet. Där kan du även vara anonym.

Du kan även söka hjälp om det förekommer våld i din familj, även om du inte utsätts för det själv. Berätta också för dina vänner var det finns hjälp, ifall de också har utsatts för brott.

Riksomfattande Internetadresser för brottsrelaterade frågor:

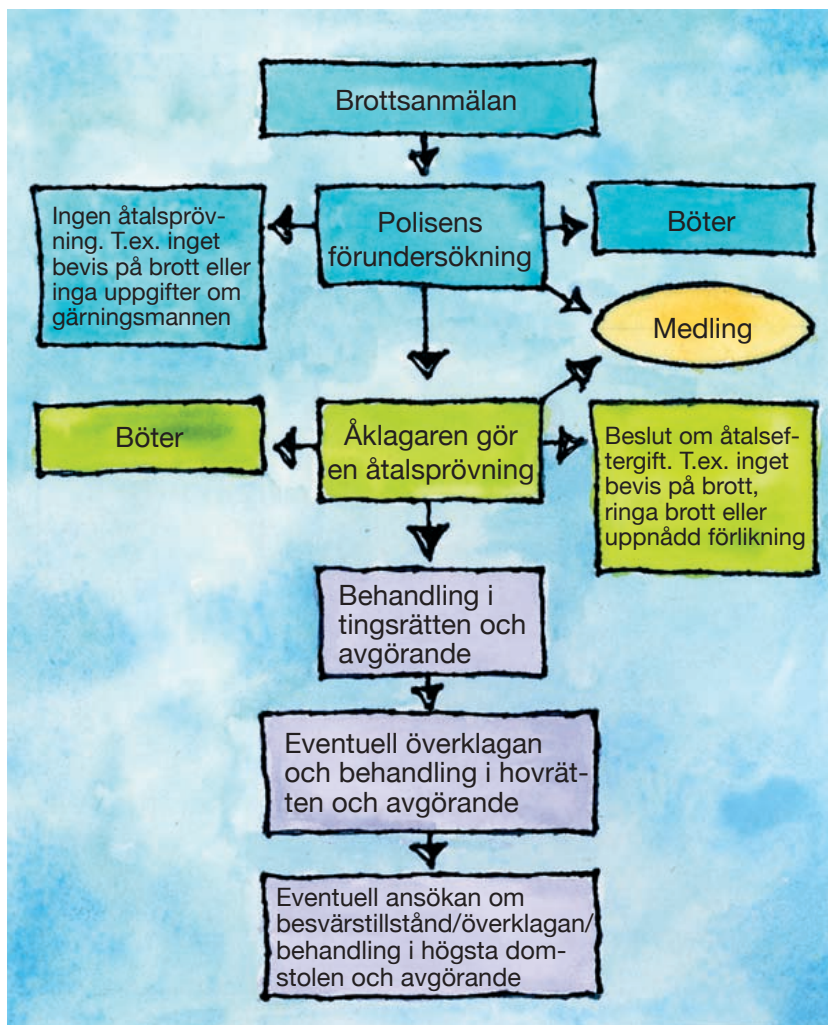
- Polisen: www.poliisi.fi
- Nätpolisen: www.poliisi.fi/nettipoliisi
- Brottsofferjouren: www.riku.fi/nuoret
- Väestöliittos sidor för ungdomar: www.vaestoliitto.fi/nuoret
- Förbundet för mödra- och skyddshem: www.ensijaturvakotienliitto.fi
- Våldtäktskriscentralen Tukinainen: www.tukinainen.fi
- Rädda Barnen: www.pelastakaalapset.fi/nettiturvallisuustyo
- Kvinnolinjen: www.naistenlinja.com
- Rättshjälpsbyråer: www.oikeus.fi
- Privata advokatbyråer: www.asianajajat.fi
- Medling vid brott och konflikter: www.thl.fi/sovittelu

Andra Internetadresser:

- Mannerheims Barnskyddsförbund: www.mll.fi
- Apua.info: www.apua.info/neuvonta.html
- Föreningen för Mental Hälsa i Finland: www.mielenterveysseura.fi
- FRK – De ungas skyddshus: www.redcross.fi/apuajatukea/nuortenturvatalot/fi_FI/
- Tyttöjen Talo: www.tyttojentalo.fi
- Poikien Talo: www.poikientalo.fi
- Verke: www.facebook.com/verkkoterkkarit

BEHANDLING AV BROTTMÅL I EN BROTTSPROCESS

Domstolens avgörande:

Böter, villkorlig fängelsedom, ovillkorlig fängelsedom, samhällstjänst, ungdomsstraff, övervakningsstraff, påföljdseftergift, otillräckelig eller förkastande av åtal.

Mer information om straff: www.rikosseuraamus.fi/49172.htm

Anteckningar

Arbetsgrupp:

Jaana Koivukangas, Brottsofferjouren södra Finlands regionkontor
Kirsi Porras, Väestöliitto ry

Tiina Rantanen, Brottsofferjouren sydvästra Finlands regionkontor

Illustratör: Lasse Katainen, Pieni mainostoimisto, Rovaniemi

Design och layout: Pieni mainostoimisto, Rovaniemi

Tryckeri: Erweko Oy 2012

Denna guide har tagits fram med stöd av justitieministeriet.

Väestöliitto